

րոնի ընդարձակ սրահում, Միջկուսակցական Մարմնի ներկայացուցիչ Հ. Օհանջանեանի կողմից, հանդիսաւորապէս բացւեց հայոց ազգային համագումարը, կամ, ինչպէս անւանում էին այն ժամանակ, ազգային խորհրդա-ժողովը:

Համագումարին մասնակցում էին ընդամենը 203 պատգամաւորներ— 113 հոգի դաշնակցական, 43 ժողովրդական, 23 սոցիալիստ-յեղափոխական, 9 սոցիալ-դեմոկրատ (մենչեւիկ, բոլշեւիկ, հնչակեան) և 7 անկուսակցականներ: Արեւմտահայ Սորհուրդն ևս ունէր յատուկ ներկայացուցչութիւն: Բոլշեւիկները, մի քանի օր յետոյ, առանձին գրութեամբ յայտարարեցին, որ իրենք ներկայացուցիչ չունեն համագումարում:

Համագումարի կազմը պատկառելի էր: Համախմբւած էր ուսաստ-յութեան ընտրանին, ամենէն աչքի ընկնող գործիչները: Բոլոր կուսակցու-թիւններն ուղարկել էին իրենց լաւագոյն ուժերը: Նախագահութեան մէջ ընտրուեցին Յ. Քաջազնունին, Ա. Խատիսեանը, Ա. Ահարոնեանը (դաշն.), բժ. Ալվազեանը (ժող.), Լ. Աթաբէգեանը (սոց.-յեղ.), Ղ. Տէր-Ղազարեանը (սոց.-դեմ.), Ստ. Մամիկոնեանը (անկուս.):

Համագումարը տեւեց մօտ երկու շաբաթ և հանդամանօրէն քննեց մի շարք չափազանց կարեւոր հարցեր — հայ ժողովրդի վարելիք ընդհանուր քաղաքականութիւնը, կովկասեան իշխանութեան կազմն ու Առանձին Կոմի-տէի գործունէութիւնը, Անդրկովկասի վարչական վերաբաժանման խնդիրը, դպրոցների ազգայնացման ծրագիրը, պարենաւորման տագնապը և այլն: Ի վերջոյ, կուսակցութիւնների համաձայնութեամբ, որոշեց կեանքի կոչել երկու մարմին. 1) Մեծ Սորհուրդ կամ Սորհրդաժողով, որ պէտք է ներկայացնէր համագումարի պատկերը՝ իւրաքանչիւր հոսանքին տեղ տալով իր թւի համեմատ: Սորհրդաժողովը պէտք է գումարէր պարբերաբար և, մի տեսակ, համագումարը փոխարինող մարմին պիտի լինէր: 2) Գործադիր Մարմին կամ Ազգային Սորհուրդ, որ պէտք է բաղկանար 15 անդամից — 6 դաշնակցական, 2-ական սոց.-յեղափոխական, սոց.-դեմոկրատ ու ժողովրդ-դական, 3 անկուսակցական և կատարէր պիտի գործադիր իշխանութեան դեր: Համագումարից նշանակւած Ազգային Սորհուրդը ունեցաւ հետեւեալ կազմը. Արամ, Ա. Ահարոնեան, Ն. Աղբալեան, Խ. Կարճիկեան, Ռ. Տէր Մինասեան, բժ. Ա. Բարալեան (դաշն.), Ա. Ստամբոլցեան, Յ. Տէր-Օհանեան (ս.-յ.), Մ. Ղարաբէգեան, Ղ. Տէր-Ղազարեան (ս.-դ.), Ս. Յարութիւնեան, Մ. Պապաջանեան (ժող.), Ս. Մամիկոնեան, Տ. Բէգլատեան և Պ. Չաքարեան (անկ.): Նախագահ ընտրուեց Ա. Ահարոնեանը: Յետագային, այս ցանկի մէջ տեղի ունեցան որոշ փոփոխութիւններ. կուսակցութիւնները իրաւունք ունէին իրենց մէկ անդամին յետ կանչել և տեղը նշանակել ուրիշը:

Համագումարի որոշումով Ազգային Սորհուրդը պէտք է լինէր սոսկ գործադիր մարմին: Դէպքերի բերումով, նա դարձաւ ազգային գերագոյն մարմին, ու մի տեսակ հայկական կամ ուսաստանական կառավարութիւն. Կովկաս ապաստանած արեւմտահայերի համար՝ նոյն դերը կատարում էր Արեւմտահայ Բիւրօն, յետոյ՝ Ապահովութեան Սորհուրդը: Ընդհանուր